BIBLIOTEKA
UNIVERSITAS

Urednik
DRAGAN K. VUKČEVIĆ

Za izdavača
ŽARKO RADONJIĆ

ROBERT A. HAJNEMAN

UVOD U POLITIČKE NAUKE

Preveli s engleskog:
ANA ŠĆEPANOVIĆ,
DAMIR VUJOŠEVIĆ i
UROŠ ZEKOVIĆ

Redaktura prevoda
VUČINA VASOVIĆ

CID
PODGORICA
2004

Naslov originala:

POLITICAL SCIENCE
An Introduction

Robert A. Heineman, Ph.D.
Alfred University

McGraw-Hill companies, 1996

Copyright © Izdavačka kuća CID, 2004

This project was funded by the Office of Public Affairs, United States Consulate Podgorica. The Office of Public Affairs, United States Consulate Podgorica, or the United States Government neither endorses nor takes responsibility for the content of this project.

Ova knjiga je objavljena uz pomoć Odjeljenja za štampu i kulturu Američkog konzulata u Podgorici. Odjeljenje za štampu i kulturu Američkog konzulata u Podgorici, odnosno američka Vlada ne prihvataju i ne preuzimaju nikakvu odgovornost za sadržaj ovog projekta.

S A D R Ž A J

PREDGOVOR 7
POGLAVLJE 1
Nauka o politici 11

PRVI DIO: Tradicija zapadne misli 31
POGLAVLJE 2
Šta je to politička teorija? 33
POGLAVLJE 3
Nasljeđe pred-modernog doba 51
POGLAVLJE 4
Liberalizam 61
POGLAVLJE 5
Marksizam 75
POGLAVLJE 6
Konzervativizam 87

DIO DRUGI: Individualno i grupno ponašanje 97
POGLAVLJE 7
Anketno istraživanje 99
POGLAVLJE 8
Javno mnjenje 117
POGLAVLJE 9
Interesne grupe 131
POGLAVLJE 10
Političke partije 155

TREĆI DIO: Institucije vlasti 173
POGLAVLJE 11
Komparativno proučavanje vlasti i politike 177
POGLAVLJE 12
Dinamika liderstva i izvršna vlast 193
POGLAVLJE 13
Birokratije 205
POGLAVLJE 14
Zakonodavna tijela 225
POGLAVLJE 15
Pravosudni sistemi 239

ČETVRTI DIO: Međunarodni kontekst 255
POGLAVLJE 16
Međunarodni sistem: teorije i pravo 257
POGLAVLJE 17
Međunarodne organizacije 275

PETI DIO: O DISCIPLINI DANAS 291
POGLAVLJE 18
Kritika discipline 293
POGLAVLJE 19
Novi pravci u političkim naukama 307
POGLAVLJE 20
Značajne srodne oblasti 323

EPILOG 339

PREDGOVOR

Za razliku od mnogih drugih kurseva iz političkih nauka, ovaj uvodni kurs nema uobičajenu organizaciju niti uobičajeni sadržaj. Stoga pisanje udžbenika za uvod u političke nauke u mnogome predstavlja primjenu akademske kreativnosti. Ja sam ovdje pokušao da svijet politike povežem sa osnovnim granama one discipline koja se zove nauka o politici. Ovaj pristup odražava moje duboko uvjerenje da političke nauke ili nauka o politici ima puno toga da ponudi aktivnim političarima kao i vršiocima javnih dužnosti. Takođe smatram da je nauka o politici važna utoliko što doprinosi odgovornoj primjeni političke moći. Bez promišljenog vođstva i brižljivo akumuliranog znanja, svijet politike bi bio u konstantnoj opasnosti da podlegne vjetrovima neodlučnosti ili, što je još gore, iracionalnim i emocionalno obojenim postupcima.

Ova knjiga započinje pregledom izučavanja politike, a zatim se nastavlja prikazom pokušaja mislilaca da konceptualizuju političku aktivnost. U okviru ovog opšteg pregleda, sadržaj se kreće od domena politike počev od nivoa individualnog ponašanja do polja globalne politike i organizacija. Završava se aktuelnim dešavanjima u političkoj nauci kao disciplini i predstavljanjem njenog odnosa sa ostalim društvenim naukama.

Posmatrana kao okvir za razumijevanje političkih događaja u svijetu koji se neprekidno mijenja, ova knjiga može biti korisna na različitim kursevima. Ona nadasve pretpostavlja vrijednost integrisanja teorije i prakse, jer teorija odvojena od realnog svijeta politike postaje suvoparna i beznačajna. Nadam da će ovaj udžbenik pružiti čitaocima uvid u ulogu i primjenu politike i da će ih voditi ka daljem istraživanju ovog predmeta, kao i ka tome da postanu politički aktivni.

Kao i kod svih ostalih projekata ovakvog obima, i ovom projektu je pruženo puno pomoći i podrške. Posebno želim da zahvalim Džonu Hermanu, Reksu Olsonu i Gregu Džuziju na njihovim savjetima i velikoj posvećenosti ovoj temi. Želim da zahvalim Suzan Mekem i Karen Miks koje su pružale podršku svojim uobičajeno dobrim sekretarskim vještinama,

Vilijamu M. Halu koji je uvijek bio od pomoći i podrške, kao i bibliotekarima „Herrick Memorial Library“ koji su bili neprekidan izvor podrške i informacija. Zahvaljujući strpljivosti mog izdavača Džejn Fleg, i podršci koju mi je pružila, ovaj poduhvat je ugledao svjetlost dana. I, na kraju, tu je bila i Alis Hajneman koja je čitala i iščitavala mnoge stranice ovog rukopisa i održavala toplinu našeg doma dok je ova knjiga dobijala svoj oblik.

Robert Hajneman
Alfred, New York

POGLAVLJE 1

NAUKA O POLITICI

Mnogi ljudi rijetko imaju potrebu da postanu politički aktivni ili da nauče nešto više o svojoj vlasti. Usredsređujući se samo na ono što se tiče njihovih osnovnih dnevnih potreba, ljudi uzimaju politički sistem u kome žive zdravo za gotovo. Nažalost, u velikom broju slučajeva, potrebno je iskustvo življenja u sistemu u kome politički procesi ne funckionišu da bi se ljudi suočili sa surovom činjenicom da je stabilan politički sistem osnov za postizanje određenog kvaliteta života a, ponekad, i uslov njihovg opstanka.

Politički autoritet i društvena stabilnost

Kroz ljudsku istoriju slom bilo kojeg političkog autoriteta se uvijek odražavao na ljudsku patnju. Na međunarodnom, kao i na domaćem planu, život onih koji nijesu uspijevali da se pokore i da podrže ustaljene načine donošenja odluka i sprovođenja vlasti i moći, bez razlike o kom se području radi, uvijek je bio veoma težak. Prije skoro tri i po vijeka engleski filosof Tomas Hobs (Thomas Hobbes) je tvrdio da bi društvo bez autoritativnih političkih procesa postalo prirodno stanje, ili neprekidni rat svih protiv svih, pri čemu je život „usamljen, jadan, loš, brutalan i kratak".

Nažalost, uslovi života u mnogim krajevima svijeta i dalje idu u prilog Hobsom stanovištu. Novinski naslovi svakodnevno potvrđuju užasna stanja u onim krajevima svijeta gdje su politički procesi prestali da funcionišu. U samoj bivšoj Jugoslaviji trenutne procjene ukazuju na brojku od 250.000 poginulih, od kojih većinu čine civili, i 2.000.000 raselje-

nih lica. Izvještaji sa tog područja bilježe pokolj, mržnju i genocid među samim stanovništvom. Susjedi su se okrenuli protiv susjeda sa ciljem da iskorijene one koji su drugačijeg etničkog porijekla ili političke orijentacije. Oni koji žive u političkim sistemima koji funkcionišu, vrlo teško mogu i zamisliti sve one mučne, teške i okrutne situacije koje su ovi ljudi morali da prežive.

Balkan, naravno, nije jedino područje u kome je mržnja probila granice zaštite koje pruža politički sistem i gdje su zavladale svakodnevna nesigurnost i patnja. Nigdje na svijetu se političke institucije nijesu pokazale tako lako krhkim i tako važnim kao što je to bio slučaj sa Ruandom, gdje je pogibija zvaničnih lidera zemlje u avionskoj nesreći 1994. godine označila masovno krvoproliće između rivalskih Hutu i Tutsi etničkih grupa. U nekim oblastima Šri Lanke terorizam i bezumno ubijanje su postali način življenja. S druge strane, Kurdi na Bliskom istoku, u sjevernom dijelu Iraka, izloženi su konstantnim progonima i napadima. U stvari, postoji samo nekoliko oblasti na svijetu gdje razlog zbog kojeg su ugroženi bezbjednost ljudi i njihovi životi nije to što ne postoje politička sredstava za zaštitu ljudi i zadovoljenje pravde. Primjeri koji slijede mnogo bolje od bilo kojeg udžbenika ili predavanja prikazuju koliki je značaj politike za svakodnevni život običnih ljudi.

Iako je stvarao prije nego što su se i pojavili liberalni demokratski sistema, Hobs i dalje ostaje poučan onima koji žive u XX vijeku zbog nepogrešivog načina na koji je definisao doprinos politike civilizovanom življenju. Od posebnog je značaja njegov stav da se osnovne sile ljudske prirode, koje čine prirodno stanje toliko ružnim, skrivaju pod maskom bilo kog političkog sistema. U savremeno doba, i naizgled stabilni sistemi poput sistema Sjedinjenih Država se ipak moraju povremeno boriti sa ozbiljnim prijetnjama svom političkom poretku. U proljeće 1993. godine rušenje zvaničnih oblika političkog djelovanja u gradu Vako, država Teksas, dovelo je do krvavog obračuna između religiozne sekte i predstavnika zakona, čiji je ishod bio preko 70 nastradalih muškaraca, žena i djece. Mogućnost da politika zakaže postoji na bilo kom nivou vlasti u Sjedinjenim Državama; na primjer, uslovi u nekim gradovima urbane Amerike, kao što je to slučaj sa Los Anđelesom, Majamijem ili Detroitom, toliko su se pogoršali, da sami ti gradovi sada predstavljaju loš primjer toga kako pogubne mogu biti posljedice kada efektivni politički procesi prestanu da postoje.

Vrste političkih sistema

Iako u različitim kulturama svijeta postoji veoma mnogo različitih političkih ustrojstava, većina se može klasifikovati u tri tipa: demokratski sistemi, autoritarni sistemi i totalitarni sistemi. Oni se u velikoj mjeri razlikuju prema stepenu slobode političkih procesa u njima.

Demokratski sistemi

Amerikanci se najbolje osjećaju u demokratskoj vladavini, i skoro svi politikolozi sa Zapada uvijek ističu vrijednosti i procese koje ta demokratija u sebi sadrži. U demokratijama su politički procesi decentralizovani i fleksibilni. Demokratski sistemi praktikuju interesne grupe, izbore i političke partije kako bi artikulisali i integrisali širok spektar najrazličitijih mišljenja u javnu politiku. Ljudi koji žive u takvim sistemima obično uzimaju zdravo za gotovo slobodu i pojedinačnu odgovornost koje ovi sistemi podstiču, i zato lako ignorišu činjenicu da su velike oblasti u svijetu mnogo manje sigurne u prednosti demokratske politike. Na primjer, Kinezi sa kontinentalnog dijela, pripadnici najstarije postojeće civilizacije na svijetu i najbrojnije nacije na svijetu, nemaju nikakvih iskustava sa demokratijom. Slično tome, sa izuzetkom baltičkih država, nove republike stvorene iz bivšeg Sovjetskog Saveza nemaju nikakvo demokratsko nasljeđe. Za ove ljude imati i sprovoditi demokratsku politiku je teško, a ponekad i lično užasno iskustvo.

Autoritarni sistemi

Autoritarni politički sistemi omogućavaju veću kontrolu nad političkim procesima nego demokratski sistemi i, u nekim slučajevima, građani ih čak smatraju sigurnijim. Lideri ovakvih vlasti se često oslanjaju na vojnu moć, religiozne institucije, tradicionalnu vladarsku porodicu ili na kombinaciju prethodnog. Irak i neke afričke i južnoameričke države imaju autoritarne vlasti koje su zasnovane na vojnoj kontroli. Religiozne snage u obliku islamskog fundamentalizma su dominantne u vladavini Irana. Kod ostalih autoritarnih nacija, kao što su Saudijska Arabija i Kuvajt, kraljev-

ske porodice u osnovi kontrolišu procese vladavine, i oni koji su u srodstvu sa monarhom zaposleni su u skoro svim važnim državnim službama.

Bez obzira na izvor političke moći putem kojeg se postiže poslušnost građana, autoritarne države karakteriše jaka centralna vlast koja neposredno, vrlo strogo ograničava djelokrug političke aktivnosti. Takve su države vrlo često jednopartijske, što znači da samo jedna partija, ona koja podržava vlast, ima pravo da se politički angažuje. Slobodni razgovor i udruživanje su maksimalno redukovani u ovim sistemima. Bilo ko da se usudi da kritikuje vlast ili da izrazi mišljenje koje nije u saglasnosti sa politikom tog sistema može biti surovo kažnjen, pa čak i smrću. Iako za pristalice demokratije primjena autoritarne vlasti djeluje neprihvatljivo, ipak treba imati na umu da su mnogi ljudi u svijetu proživjeli cijeli život u relativnom miru u takvim sistemima.

Totalitarni sistemi

Totalitarni sistemi vrše najveći pritisak na pojedinca i imaju najsveobuhvatniju kontrolu nad političkim ponašanjem. Takve vlasti predstavljaju najekstremniji odgovor na mogućnost sloma političkog sistema. Kao što i sam termin „totalitaran" implicira, ovakve vlasti pokušavaju da podrede sve vrste uvjerenja i ponašanja svojim potrebama. One podrivaju tradicionalne institucije i usmjeravaju sve društvene aktivnosti ka državi. Totalitarne vlasti to obično postižu propagirajući uvjerenja i ponašanja za koja očekuju da ih svi građani prihvate. U slučaju Sovjetskog Saveza ova uvjerenja su bila upakovana u komunističku ideologiu. U Njemačkoj je pod nacional-socijalistima nacistička ideologija koja je propagirala superiornost arijevske rase i neophodnost potpune posvećenosti njemačkoj državi bila glavni zadatak ovog sistema.

Na svu sreću, u današnjem svijetu totalitarizam je rijedak, iako bi možda neke autoritarne države vjerovatno postale totalitarnije kad bi za to imale uslova. Danas su Sjeverna Koreja, Kuba i možda Kina jedini totalitarni ostaci komunizma, ali čak i u ovim zemljama promjene u pravcu postizanja demokratije kakvu ima ostatak svijeta, kao i faktor smrtnosti njihovih lidera, uskoro mogu biti onaj faktor koji će započeti slabljenje kontrole koju vlast ima nad svojim narodom.

Ovaj kratak pregled vrsta političkih sistema upućuje na praktično saznanje o tome kako ljudi razmišljaju o politici. Ideje imaju svoje po-

sljedice, što nigdje na svijetu nije bilo toliko tragično očigledno kao u slučaju Sovjetskog Saveza, gdje su generacije Rusa živjele pod političkim režimom koji je uspostavljen i vođen u skladu sa idejama koje su formulisali Karl Marks (Karl Marx) i V. I. Lenjin (V. I. Lenin), a koje su tumačili i primjenjivali njihovi učenici.

Marksističko-lenjinistička ideologija nije ni po čemu bliska stavovima branč-davidovske sekte u Vakou, država Teksas, ali princip da ideje imaju posljedice se može primijeniti i na ovu tragediju. Branč-davidovci su imali poseban pogled na svijet i u njemu na ulogu zakona, reda i poretka. Federalne policijske snage u Vakou su imale drugačiji pogled na svijet kao i na zvanična zakonska ograničenja reda i poretka. Da su se suprotstavljene strane bolje razumjele i da se pronašao kreativniji način da se konstruktivno pomire suprotstavljeni pogledi na svijet, možda bi se strane u konfliktu i mogle usmjeriti na pronalaženje mirnog rješenja.

Kako sve više država postaje demokratskim, a samim tim i opseg njihovih domaćih političkih aktvnosti postaje veći, saznanje o tome kako održavati autoritet vlasti i staloženo integrisati različita mišljenja i uvjerenja sve više postaje jako važno – u stvari krucijalno – za stabilnost ovih sistema.

Spektar političkih analiza

Politikolozi prilaze predmetu nauke o politici na različite načine. Mi ćemo ovdje kratko opisati tri dihotomije koje će nam pomoći da smjestimo svakog pojedinačnog proučavaoca u okvir neke od disciplina političkih nauka. Drugim riječima, rad jednog proučavaoca može na prvom mjestu biti normativan ili empirijski, onaj koji ističe institucije ili procese ili onaj koji smatra da je važno objasniti spoljne ili unutrašnje snage i uticaje. Kombinovani na različite načine, ovi se elementi javljaju u skoro svim pokušajima da se objasni politika.

Empirijsko/normativno

Uopšteno gledano pristupi izučavanju politike se mogu opisati kao spektar koji pokriva prostor od snažno empirijskog do primarno normativnog.

Empirijska nauka o politici proučava podatke koji su jasno uočljivi (npr. broj glasača, starosna dob vršilaca dužnosti, veličina populacije itd.). Česti su bili pokušaji da se kvantitativno obrade ovi podaci i da se dobijene brojke podvrgnu statističkoj manipulaciji. Politikolozi koji su empirijski orijentisani ponekad poklanjaju malo pažnje moralnim pitanjima dobra i zla, ispravnog ili pogrešnog. Oni sebe vide kao nekoga ko objektivno izvještava o onome što podaci kazuju i, zauzimajući takav stav, oni tvrde da je njihovo istraživanje po svojoj vrijednosti neutralno.

Normativni proučavaoci politikologije, s druge strane, posebno se bave onim što treba da bude. Oni koji izučavaju normativnu politiku ističu vrijednost. Oni imaju prilično jasan moralni stav o tome šta je dobro a šta je loše i mogu da pišu o politici u tim kategorijama. Neki politikolozi tvrde da normativne političke nauke nemaju mjesta u disciplini koja tvrdi da je „naučna". Ipak, u današnje vrijeme, područje političke nauke kao naučne discipline obuhvata i normativni i empirijski rad.

U stvari, najbolji rad u nauci o politici uključuje i normativne i empirijske pristupe. Na primjer, vjera u vrijednosti demokratije može lako voditi ka empirijskom istraživanju koje će pokušati da identifikuje one društvene, ekonomske i političke faktore koji podržavaju demokratiju. U izvjesnom smislu Monteskjeov (Montesquieu) „Duh zakona" (*Spirit of the Laws*), koji je objavljen 1748. godine slijedio je put u potrazi za sredstvima putem kojih bi se zaštitila sloboda pojedinca. Zabrinut ugrožavanjem individualne slobode u Francuskoj osamnaestog vijeka, Monteskje je upotrijebio svoje znanje o postojećim institucijama vlasti kako bi smislio najbolji način da se izbalansira moć u samoj vlasti putem kojeg bi se zaštitila slobodu. Slično tome, politikolozi današnjice zabrinuti time što se ne glasa i za posljedice neglasanja bi se mogli poslužiti empirijskim ispitivanjem da odrede zašto ljudi ne glasaju. Zatim bi, nakon analize ovih podataka, mogli predložiti kako da se poveća broj ljudi koji će izaći na glasanje.

Institucije/ponašanje

Razlikovti instituciju od ponašanja jeste drugi način na koji možete prići radu u nauci o politici. *Institucije* su procesi koji se mogu identifikovati i koji su predvidljivi, a aktivnosti koje ih definišu su kanalisane kroz formalnu organizaciju. Postoji tendencija da se ove vrste

uspostavljenih odnosa opišu kao posebni entiteti sa jasnim granicama i strukturom.

U poređenju sa tim, kada politikolozi naglašavaju važnost političkog *ponašanja,* pod tim obično ne podrazumijevaju one aktivnosti koje su sadržane u formalnim opisima načina rada organizacije ili njenom ustrojstvu. Oni pokušavaju da opišu individualno ili grupno ponašanje, koje se naravno može odvijati unutar ili izvan okvira neke institucije. Na primjer, istraživanje glasanja će se najprije baviti komponentama ponašanja biračkog tijela. Ispitivanje zakonodavnog ponašanja će se i dalje koncentristi na ponašanje, ali na ono koje je nužno vezano za zakonodavnu instituciju (npr. kongres, parlament i sl.) u okviru koje se to ponašanje dešava.

Istorijski gledano, u političkoj nauci institucionalna proučavanja su bila statična u svom oslikavanju politike jer su više pažnje poklanjala pravnim i drugim formalnim obilježjima institucija, nego dinamici ponašanja njihovih procesa. Ova tendencija je intenzivirala poteškoće u tumačenju promjena u politici.

U skorije vrijeme, politikolozi se sve više bave pitanjem koliko institucije vlasti pomažu da se sprovede demokratska politika. Pad komunističkog sistema u Istočnoj Evropi i bivšem Sovjetskom Savezu je otvorio pitanje – kako oblikovati vlast koja jeste demokratska i koja će takva i ostati. U prilog tome, kretanja ka evropskim integracijama su uticala na to da se postavi pitanje: koje će to vrste institucija vlasti biti potrebne da bi se uspješno ujedinile zemlje Zapadne Evrope. I na kraju, garđanski ratovi u mnogim djelovima svijeta kao i razne terorističke aktivnsoti u samim zemljama su otvorile pitanje: kakva je u stvari uloga postojećih institucija vlasti, koliko su one efikasne u obezbjeđivanju mira i bezbjednosti u okviru demokratskih sistema.

Unutrašnje/spoljašnje snage

Još jedna dihotomija koja se dešava kroz proučavanje politike jeste podjela između onih koji naglašavaju važnost individualne psihologije (unutrašnje snage) i onih koji naglašavaju važnost spoljašnjih snaga za pojedinca. Zbog toga što teže da objasne i predvide političko ponašanje, politikolozi pokušavaju da odrede i one snage koje motivišu političko ponašanje. Američki teoretičari kao što su Čarls Merijam (Charles Merri-

am) i Harold Lasvel (Harold Lasswell) bili su ubijeđeni da bi poznavanje individualne psihologije doprinijelo naučnijem proučavanju politike. Teoretičari racionalnog izbora danas polaze od pretpostavke da racionalni i sebični impulsi motivišu pojedinca da radi prije svega u svom interesu. Među politikologe koji vjeruju da su politički događaji rezultat spoljašnjih sila koje djeluju na pojedinca spadaju i marksisti, koji su najviše naglašavali ekonomske uslove. Drugi politikolozi ističu ulogu sistema vjerovanja, društvenog ustrojstva ili institucija vlasti.

Metodološke kategorije

U nekim oblastima nauke o politici teoretičari su razvili visoko kompleksne i sofisticirane tehnike za analiziranje političkog ponašanja. Naravno, ovo čini samo jednu komponentu nauke o politici; ukoliko je tehnika određene metodologije kompleksnija to nužno ne znači da će ona dovesti do boljeg razumijevanja ili da će pružiti bolji uvid nego druge, možda jednostavije anlitičke procedure. Pregled nauke o politici pretpostavlja da u osnovi postoji pet kategorija ili tipova metodologija koje se obično koriste za ispitivanje političkih pojava. Primjenljivost njihova zavisi od vrste političke situacije koja se proučava.

Studije slučaja

Studija slučaja je jedna od najčešće korišćenih formi političke analize. To je u osnovi pripovijedanje ili pričanje o događaju ili seriji događaja. Dobre studije slučaja mogu biti zabavne i u isto vrijeme poučne. Studije slučaja se različito rangiraju po opsegu i stepenu korisnosti. „Srž odluke“ (*Essence of Decision*)[1] Grejama Alisona (Graham Allison) ispituje događaje vezane za kubansku raketnu krizu iz 1962. godine; „Razmisliti na vrijeme“ (*Thinking in Time*)[2] Ričarda E. Njustarda (Richard E. Neustadt) i Ernesta R. Meja (Ernest R. May) iznosi

[1] Graham T. Allison, *Essence of Decision*, Little, Brown, Boston, 1971.

[2] Richard E. Neustadt and Ernest R. May, *Thinking in Time*, Free Press, New York, 1986.

niz odluka vlasti kako bi se ilustrovalo koliko je važna istorijska perspektiva za one koji donose odluke; neka druga istraživanja su možda usko orijentisana, kao što je slučaj sa istraživanjem o tome kako se članovi školskog odbora lokalne škole odnose prema pitanjima seksualnog obrazovanja.

Dobro zamišljena studija slučaja započinje hipotezom ili naznačenom pretpostavkom o tome koje vrste interakcija se mogu očekivati u vezi sa nekim pitanjem, pri čemu se u isto vrijeme navodi politički kontekst u kome se to pitanje razmatra. Hipoteze se oslanjaju na nalaze prethodnih istraživanja i obično se predstavljaju kao dio pregleda bitne literature. Kroz dobro organizovan opis razvoja događaja, korisna studija slučaja objašnjava mnoge detalje i aktivnosti sadržane u političkoj istoriji nekog problema. Dobra studija slučaja se završava analizom onoga što se desilo i to dovodi u vezu sa osnovnom hipotezom. Ova hipoteza može biti potvrđena ili ne. U oba slučaja, studija slučaja treba da omogući dodatni uvid u srodne aspekte šireg političkog procesa.

Mnoga područja političkog procesa su pogodna za studije slučaja. Studije slučaja vezane za zakonodavna pitanja dobro funkcionišu, zato što obično postoji lako identifikovani početak (predstavljanje zakona) i jasan proizvod (završno glasanje). Štaviše, mnoge zakonodavne aktivnosti jesu pitanje javne evidencije. Ipak, odlične studije slučaja su napravljene u mnogim oblastima političkog procesa uključujući i donošenje odluka na izvršnom nivou, izborne kampanje i pravne predmete.

Etnografsko istraživanje

Istraživanje koje je srodno studiji slučaja, ali je detaljnije u tretiranju kompleksnosti društvenog života, jeste etnografski pristup, koji je nastao iz antropološkog polja istraživanja. U svom radu, antropolozi često provedu godine i godine u drugim kulturama i bave se njima do najsitnijih detalja. Zato oni zaista znaju da protumače ponašanje i vjerovanja određene grupacije u okviru tog određenog konteksta.

Ovaj pristup je posebno koristan u komparativnoj politici, a može se primijeniti i na američku kulturu. Ispitivanje jedne zajednice u južnoj Italiji koje je obavio Edvard Banfild (Edward Banfield) pod nazivom „Moralne osnove zaostalog društva“ (*The Moral Basis of a Backward So-*

ciety)[3] jeste etnografski rad. Slično tome, Banfildova „Ponovna posjeta nenebeskom gradu" (*The Unheavenly City Revisited*),[4] iako ne predstavlja praktični terenski rad, ipak se fokusira u etnografskom pravcu u tom smislu što pokušva da pronikne i da razumije kako pojedinci u američkim subkulturama nižeg statusa razmišljaju i kako se ponašaju. „Osporavani životi" (*Contested lives*)[5] Fej D. Ginsburg (Faye D. Ginsburg) predstavlja jedno novije etnografsko istraživanje sa implikacijama sposobnosti za političko razumijevanje. Ginsburgova, po vokaciji antropolog, živjela je dugo u Fargou u Sjevernoj Dakoti, i proučavala kako je debata o abortusu uticala na društvo. Dobar dio analize konflikata na Srednjem istoku kao i bivšoj Jugoslaviji jeste etnografska analiza zbog toga što insistira na razlikama koje su prouzrokovane rasnim, religioznim i etničkim porijeklom.

Kada ističu pojedinosti neke kulture, etnografi su skolni da budu kritički nastrojeni prema onim pristupima koji zastupaju samo jedan određeni oblik ljudskog ponašanja, kao što je to slučaj sa onim pristupima koji uvijek tretiraju ponašanje pojedinca kao sebično. Iako se mogu koristiti statističkim tehnikama, etnografi insistiraju na tome da one budu zasnovane na specifičnim značenjima i vrijednostima one kulture za koju se koriste.

Anketno istraživanje

Još jedna uobičajeno korišćena metodologija za izučavanje politike jeste anketno istraživanje. Anketno istraživanje, o kome će biti više govora u Poglavlju 7, koristi se mnoštvom tehnika u cilju sakupljanja informacija od ljudi ili do njih dolazi iz drugih izvora. Tokom nekoliko proteklih desetljeća unaprijeđeni načini uzimanja uzorka i metodi mjerenja doveli su do toga da se sada već veliki broj istraživanja koristi ovim pristupom.

Politikolozi sada mogu dati sumarno numerički prikaz kvantitativnih svojstava skoro svakog segmenta populacije. Oni se koriste statističkim

---

[3] Edward Banfield, *The Moral Basis of a Backward Society*, Free Press, New York, 1958.

[4] Edward C. Banfield, *The Unheavenly City Revisited*, Little, Brown, Boston, 1974.

[5] Faye D. Ginsburg, *Contested Lives*, University of California Press, Berkeley, 1989.

metodima kako bi detektovali važne karakteristike i tendencije kod određene populacije, kao i zato da bi identifikovali značajne odnose među pripadnicima određene populacije ili među svojstvima pripadnika određene populacije. Javno mnjenje i ponašanje biračkog tijela su oblasti u kojima je anketno istraživanje široko korišćeno, što je dalo nevjerovatne rezultate. Ovaj pistup se može primijeniti na bilo koju populaciju o kojoj se mogu dobiti informacije i koju je moguće kvanititativno obraditi.

Kreiranje modela

Politikolozi su pokušali da na osnovu informacija iz studija slučaja i podataka iz anketnog ispitivanja kreiraju modele političkog ponašanja. Ovi modeli mogu biti *deskriptivni* (tj. mogu opisivati modele prethodnog ponašanja) ili *predviđajući* (tj. mogu biti kreirani tako da prikažu kako će ostali učesnici ili varijable reagovati ukoliko se jedan skup ponašanja ili činjenica promijeni).

Ekonomisti se već godinama služe razrađenim modelima koji sada imaju veću eksplanatornu moć zahvaljujući upotrebi kompjutera. Na primjer, modeli omogućavaju ekonomistima da predvide na koji način će povećanje poreza u procentima uticati na zaposlenje, inflaciju, kao i potrošnju. Modeli, naravno, ne mogu predvidjeti ljudsko ponašanje sa sigurnošću; oni su sigurni onoliko koliko su sigurni pretpostavke i podaci koji su u njih utkani.

Politikolozi najčešće koriste manje kompleksne i manje precizne modele nego što su oni koje koriste ekonomisti. Pa ipak, modeli političkog ponašanja mogu pružiti uvid u političke procese i mogu ukazivati na vjerovatnoću promjena u ovim procesima. Tokom izbora, javnost kao da očekuje da im politikolozi ponude modele koji dovode u vezu nivoe ekonomske aktivnsoti kao što su nezaposlenost i inflacija sa pretpostavkama o podršci ili ne davanju podrške glasača vladajućoj partiji. Modeli ne treba da budu matematički formulisani da bi bili korisni, ali ipak moraju identifikovati i oslikavati značajne odnose.

Alisonovo istraživanje o procesu donošenja odluka tokom kubanske raketne krize jeste odličan primjer objedinjavanja studije slučaja i pristupa kreiranja modela. Alison najprije opisuje model racionalnog učesnika koji se tradicionalno koristi da se objasne odluke u političkom procesu. On, za-

tim, nudi dva alternativna modela – model organizacionog procesa i model politike vlasti – kako bi objasnio proces donošenja odluka u ovom slučaju. Za svaki od modela on pažljivo analizira njegove komponente, a onda ga primjenjuje na događaje vezane za raketnu krizu u naoružanju.

Istorijski deskriptivni pristup

Istorijski deskriptivni pristup proučavanju politike je prisutan onoliko dugo koliko je i politika predmet analize. Ovaj pristup je zasnovan na pretpostavci da imaginativno, kroz istraživanje i pažljivu rekonstrukciju političkih događaja, može pružiti korisne informacije i koristan analitički koncept. Džon Rošovo (John Roche) ispitivanje Ustavne konvencije kao reforme odbora političkih vođa je i dalje veoma čitan članak jer na veoma jasan način predstavlja odnose moći i kompromise koji su ušli u pisanje Ustava USA[6].

Veliki dio istorijskog deskriptivnog rada koji se danas obavlja može se definisati prema svojoj suštini kao „revizionistički". Marksistički politikolozi i istoričari su značajno doprinijeli našem razumijevanju političkih događaja time što su isticali koliko ekonomski uslovi utiču na političke ideje i političko ponašanje.

U novije vrijeme, feminističke teoretičarke iz svoje perspektive bacaju novo svjetlo na mislioce i događaje iz prošlosti. Jedan od nainteresantnijih takvih radova jeste analiza Hane Pitkin (Hannah Pitkin) misli Nikola Makjavelija (Niccolo Machiavelli), renesansnog italijanskog mislioca koji je značajno uticao na misao Zapadnog svijeta[7]. Pitkinova kaže da „naizgled isključivo muškim svijetom Makjavelijevog pera ... vladaju ... iza kulisa, jedva primjetne, ali prisutne, ženske figure svekolike moći"[8]. Pitkinino ispitivanje Makjavelijeve misli pokazuje da pažljiva analiza sa novih teoretskih pozicija može dovesti do korisnih reinterpretacija politčkih mislilaca i političkih događaja.

Revizionistički istorijski deskriptivni rad ne mora biti ideološki motovisan. Nanovo radeći na podacima iz prošlosti, politikolozi pone-

---

[6] John P. Roche, „The Founding Fathers: A Reform Caucus in Action," *American Political Science Review*, 55:799-816, 1961.

[7] Hannah F. Pitkin, *Fortune Is a Woman*, University of California Press, Berkeley, 1984.

[8] *Ibid.*, p. 109.

kad mogu ponuditi veoma značajna tumačenja koje imaju malo primjetnog ideološkog uporišta. Primjer za to jeste rad Freda Grinstajna (Fred Greenstein) vezan za Ajzenhauerovo predsjedništvo[9]. Oslanjajući se na istraživanje po Ajzenhauerovoj arhivi, Grinstajn je uvjerljivo tvrdio da je Ajzenhauer, koga su mnogi teoretičari smatrali pasivnim i slabim rukovidiocem, u stvari bio veoma vješt i uspješan politički vođa. Ukratko, može se reći da postoji mnoštvo prilika za precizne i imaginativne teoretičare da daju doprinos boljem razumijevanju politike kroz istorijski deskriptivni rad.

Primjena metodologije: javno pravo kao primjer

Disciplina nauke o politici je podijeljena na puno poddisciplina uključujući međunarodne odnose, komparativnu politiku i javnu politiku, a metodi analiza koji su prethodno predstavljeni mogu se primjenjivati na većinu ovih polja izučavanja. Ovdje ćemo vidjeti kako se ovi metodi primjenjuju na poddisciplinu američkog javnog prava.

Studije slučaja u javnom pravu

Studije slučaja u javnom pravu su uglavnom fokusirane na prelazak nekog predmeta od jednog do drugog sudskog nivoa. Dobra studija slučaja pokazuje kako se različitosti u kulturološkim vrijednostima sukobljavaju u konkretnim sudskim sporovima i kako se sudski proces kreće u pravcu razrješenja ovih različitosti u okviru jednog stabilnog pravnog okvira. Entoni Luisova (Anthony Lewis) „Gideonova truba" (*Gideon's Trumphet*)[10], istraživanje o Gideonovom zahtjevu za pravom na zastupnika kao i „ Ne donosite zakon" (*Make No Law*)[11], istraživanje o tome kako se sud odnosi prema Prvom amandmanu i javnoj kleveti, dobri su primjeri studije slučaja.

---

[9] Fred I. Greenstein, *The Hidden-Hand Presidency*, Basic Books, New York, 1982.

[10] Anthony Lewis, *Gideon's Trumpet*, Random House, New York, 1964.

[11] Anthony Lewis, *Make No Law*, Random House, New York, 1991.

Etnografski rad u javnom pravu

Etnografski rad u javnom pravu je obično fokusiran na grupnu kulturu određenih sudova. Očigledno je da se ne možete upustiti u ozbiljno etnografsko istraživanje ako nijeste sudija ili službenik suda. Ipak, postoje dobra istraživanja o sudovima koja opisuju lične međusobne veze i grupne vrijednosti koje se u njima razvijaju. Istraživanje J. V. Peltasona (J. W. Peltason) o tome kako se federalne sudije sa Juga odnose prema desegregaciji jeste jedan takav primjer[12]. Na popularnijem nivou tu su Bob Vudvordova (Bob Woodward) i Skot Armstrongova „Bratija" (*The Brethern*)[13] što je neromaneskni, dakle realni prikaz vrijednosti i ličnih odnosa i veza među sudijama američkog Vrhovnog suda, pri čemu sami autori često koriste imaginativne interpolacije.

Anketno istarživanje u javnom pravu

Brojne statističke studije su istraživale predmete koji su dolazili do suda, odluke koje su donesene, kojim je odlukama odobreno pravo na žalbu, a koje žalbe su odbijene. Sudovi se takođe mogu proučavati da bi se odredio model po kome se u njima glasa. Kroz statističku analizu takvih modela po kojima se glasa, mogu se odrediti glasački blokovi u sudu. Stoga se može odrediti koji su liberalni a koji konzervativni glasački blokovi u američkom Vrhovnom sudu i kako će oni glasati o pitanjima kao što su abortus ili sloboda govora. Koristeći ove podatke, istraživači mogu kreirati *modele* ponašanja u sudu. Na osnovu ovih modela oni koji se bave istraživanjem mogu pretpostaviti kako će sudija određenog suda reagovati na određeni sudski predmet

Istorijski dskriptivni rad u javnom pravu

Istorijski deskriptivni rad je s vremena na vrijeme imao važan uticaj na američko pravo. Proučavaoci koji su na ovim instancama obavljali istorijsko istraživanje sugerišu da pravne doktrine mogu biti bazirane na

---

[12] J. W. Peltason, *Fifty-Eight Lonely Men*, rev. ed., Harcourt, Brace and World, New York, 1971.

[13] Bob Woodward i Scott Armstrong, *The Brethren*, Avon, New York, 1979.

nepravilnim tumačenjima onoga što je inicijalno trebalo da bude ili se radi o refleksijama ekonomskih i društvenih uslova koji danas više ne postoje. Neka od ovih istraživanja su podstakla sudije da ponovo razmotre ustanovljivanje pravnih doktrina.

Perspektive u politici

Ovo poglavlje se do sada bavilo različitim metodima kojima se koriste politikolozi. Ovdje treba istaći da se ove metode ne mogu primjenjivati neutralno. Njih koriste proučavaoci koji su se već bavili promišljanjima o najprikladnijim načinima na koje se politika može shvatiti. Ovi stavovi mogu biti shvaćeni kao *perspektive* proučavalaca. Neki proučavaoci svojim čitaocima jasno iznose svoje viđenje perspektiva. Drugi ne pojašnjavaju svoje opšte orijentacije i stavove. U ovom drugom slučaju politikolog jednostavno može da ne bude svjestan da je njegov odnosno njen rad potekao iz posebnih pretpostavki o tome kako ljudi stupaju u političke interakcije. Kao što je Dejvid Iston (David Easton) istakao u svom predsjedničkom obraćanju Američkom udruženju politikologa 1969.godine, „Mit o tome da istarživanje može biti neutralno ili oslobođeno procjenjivanja ili neutralno teško izumire“[14].

Ovaj pasus nam ukazuje na neke od perspektiva od kojih politikolozi polaze u svom radu.

Kvantitativna perspektiva

Oni politikolozi koji se posvete upotrebi statističkog mjerenja i analizi baziranoj na ovom mjerenju, često zanemare šire potencijale tog pristupa. Kvantitativne analize su zasnovane na empirijskom, iako to ne mora uvijek biti slučaj – teorijski modeli mogu biti izraženi u matematičkim terminima bez ikakve opipljive osnove.

Politikolozi koji su okrenuti empirijskom pristupu vrlo često vjeruju da se oni u stvari bave samo deskriptivnim poslom. Njihov zadatak jeste da

---

[14] David Easton, „The New Revolution in Polital Science,“ *American Political Science Review*, 63: 1057, 1969.

predvide ishod koji je rezultat odnosa koje politikolog treba da otkrije. U ovakvim istraživanjima čitaocu neće biti ponuđeno puno procjenjivanja – vidjeće samo malu naznaku onoga što taj proučavalac vidi kao dobro ili loše. Ipak, empirijska istraživanja su od početka, do samog zaključka obojena implicitnim procjenama vrijednosti onoga ko istražuje.

Filozofu Karlu R. Poperu (Karl R. Popper) moramo zahvaliti na tome što je istakao da čisto empirijske studije nijesu moguće[15]. Poper je insistirao na tome da i u fizičkom smislu, istraživači moraju započeti svoje istraživanje sa predubjeđenjem u vezi sa metodom i onim što je bitno. Iston je, naročito po pitanju nauke o politici, uvjeravao da „svako neophodno istraživanje, bilo čisto, bilo primijenjeno, počiva na procjeni vrijednosti"[16].

Kvantitativna analiza mora odražavati vrijednosti istraživača na bezbroj načina. Najprije, činjenica da je istraživač odabrao određeni problem koji će istraživati ukazuje na procjenu toga što je za njega bitno a što nije. Dalje, način istraživanja (tj. način na koji će se istraživanje sprovoditi) ilustruje istraživačevu odluku o tome koje će izvore podataka koristiti, kako će mjeriti podatke i koje su varijable važne. Ove komponente istraživačkog projekta u krajnjoj liniji ukazuju na istraživačevu procjenu vrijednosti. I, na kraju, zaključci do kojih će se doći mogu biti predmet brojnih tumačenja.

U bilo kom istraživanju, istraživačevo otvoreno potvrđivanje takvih prethodno donesenih sudova učvrstiće snagu zaključaka i obezbijediće čitaocu bolju poziciju sa koje će donijeti sud o ovim zaključcima. Ili, kako to Iston kaže, politikolozi moraju insistirati na tome da „vrijednosti kojima se operiše budu iznesene na procjenu sopstvenoj savjesti i da se njihov uticaj na istraživanje procijeni"[17].

Perspektiva racionalnog izbora

Perspektiva koja je dobila zavidnu podršku među politikolozima jeste perspektiva racionalnog izbora. Ova perspektiva je potekla od ekonomista, od kojih mnogi postavljaju racionalne, sebične pojedince kao osnovu ekonomskog ponašanja. U osnovi, pristup racionalnog izbora

---

[15] Karl R. Popper, *The Logic of Scientific Discovery*, Harper & Row, New York, 1965, pp. 27-30.

[16] Easton, op. cit., p. 1057.

[17] Ibid.

pretpostavlja da pojedinci slijede svoje interese racionalno prilikom objašnjavanja politike.

Perspektiva racionalnog izbora ima puno pozitivnih vrijednosti. Ona je jednostavna, može objasniti mnoga politička ponašanja i može služiti kao sredstvo za predviđanje. Nadalje, njena upotreba u mnogim oblastima nauke o politici je pružila veoma značajan uvid u samu kompleksnu pojavu ponašanja. Primjena perspektive racionalnog pristupa je stvorila veoma provokativna objašnjenja ponašanja vezanih za glasanje, djelovanje birokratije, kao i stvaranje koalicije u zakonodavstvu.

Oni koji se bave proučavanjem izbora javnosti se snažno oslanjaju na pretpostavke racionalnog izbora. Džejms Bjukenan (James Buchanan), ekonomista, branio je pristup izbora javnosti koji on definiše kao „teoriju i analizu kolektivnog donošenja odluka"[18]. Bjukenanova analiza se fokusira više na odnose između vlasti i privrede nego na samo političko ponašanje.

Teorija igara je još jedno područje nauke o politici koje se snažno oslanja na pretpostavke racionalnog izbora i u mnogome se koristi kreiranjem modela. Iako je ovaj opis pojednostavljen, osnovni problem teoretičara igara jeste kreiranje modela koji će ukazati na vjerovatne izbore koje će dva ili više aktera napraviti u situaciji kada svi žele da postignu svoj cilj a niko nema punu informaciju o tome šta drugi akteri planiraju da urade.

Koju god metodologiju da mislilac racionalnog izbora koristi on, odnosno ona, polazi od osnovne premise da se može pretpostaviti da se pojedinci ponašaju racionalno kako bi maksimizirali mogućnost postizanja cilja. Taj cilj može biti politička moć, bogatstvo, društveni status, ili bilo šta drugo što jedan pojedinac smatra važnim u okviru određenog društvenog konteksta. Teoretičari racionalnog izbora ipak pokazuju naklonost ka razmišljanju u pravcu materijalnih i mjerljivih ciljeva. Kada se analizira javna politika, oni se snažno oslanjaju na proračune o dobiti u evaluacionim programima i aktivnostima.

Perspektive pluralizma i elitizma

Stavovi pluralista i perspektive elitista o politici se razlikuju, ali se često razmatraju zajedno. Teoretičari koji polaze od *pluralističkog* stano-

---

[18] James M. Buchanan i Marilyn Flowers, *The Public Finances*, 4th ed.,Irwin, Homewood, III., 1975, p. 105.

vište naglašavaju ulogu organizovanih i neorganizovanih interesa u društvu i obično podržavaju ovu vrstu aktivnosti. Njihov pristup može biti deskriptivan (koji opisuje) i preskriptivan (koji propisuje); to znači da oni pluralizam smatraju poželjnim. Oni koji se bave izučavanjem *elitizma*, s druge strane, nastoje da identifikuju one grupe ili pojedince koji kontrolišu važne političke odluke u političkom sistemu. Ovi proučavaoci naravno vide elitizam kao preprepku ka postizanju efektivnije demokratije i njihov pristup je najčešće deskriptivan i kritički.

Pluralistički stav pretpostavlja postojanje brojnih centara moći unutar društva koji međusobno djeluju u oblikovanju javne politike. Grupni teoretičari su obično pluralisti. Jedan od vodećih predstavnika pluralističkog stava je Robert A. Dal (Robert A. Dahl), profesor političkih nauka na Univerzitetu Jejl već duži niz godina. Dal je razvio koncept „poliarhije" kako bi opisao pluralizam u mnogim industrijalizovanim demokratijama[19]. On ovaj oblik demokratije definiše kao takmičenje između politički aktivnih društvenih interesa u okviru uopšteno prihvaćenih demokratskih procedura. Iako se može koristiti da se putem njega objasne ostale vrste političkih sistema, pluralistički stav je ipak najprikladniji za demokratske sisteme.

Nasuprot prilično ograničenoj primjenljivosti pluralističkih interpretacija politike, teoretičari elitizma mogu analizirati primjenu moći u različitim političkim sistemima. Ovi proučavaoci zastupaju stav da politikom dominira nekoliko moćnih pojedinaca, organizacija ili klasa. Marksistička teza da kapitalistička klasa eksploatiše sve ostale ili da kapitalizam neizbježno vodi ka kontroli poslovnih interesa, polazi od ove perspektive, tj. stanovišta. To ne znači da su proučavaoci koji zastupaju tezu da zajednički interesi dominiraju demokratskim politikama nužno marksističke orijentacije. I zaista, mnogi elitisti koji ne zastupaju marksizam došli su do zaključaka sličnih marksističkim – da su industrijske demokratije u suštini elitističke. Takve kritike američke politike, na primjer, često vide politiku donošenja odluka kao rezultat opšteg razumijevanja unutar zatvorenih grupa imućnih i uticajnih. Ovi proučavaoci ocjenjuju da je pojava pluralizma u američkoj politici maska za one koji kontrolišu donošenje zaista važnih odluka.

Proučavaoci elitizma i pluralizma su sproveli zaista korisno i stimulativno istraživanje o američkoj politici. Predmeti proučavanja i za-

---

[19] Robert A. Dahl, *A Preface to Democratic Theory*, University of Chicago Press, Chicago, 1956.

ključci do kojih se došlo se, naravno, razlikuju, i to u zavisnosti od teoretske pozicije sa koje istraživač polazi. Naoružani znanjem o perspektivi sa koje se polazi, proučavaoci nauke o politici se mogu služiti radom bilo koje škole mislilaca kako bi unaprijedili svoj kritički uvid u politiku. Na primjer, rat protiv siromaštva predsjednika Lindona B. Džonsona (Lyndon B. Johnson) 1960-ih godina XX vijeka pluralisti su shvatali kao nastojanje da se proširi pluralizam u Americi time što će se stimulisati politička aktivnost među siromašnima, a elitistička kritika ga je vidjela kao pokušaj da se spriječi dalji nemiri u urbanim sredinama time što će se kontrolisati siromašni kroz pojačano ulaganje u socijalnu zaštitu[20]. Saznanje o objema perspektivama tj. stavovima omogućava onome ko izučava politiku bolje razumijevanje rata protiv siromaštva.

Ideološke perspektive

Iako svi stavovi o kojima se govorilo do sada uključuju procjenu vrijednosti o tome šta je važno, oni nijesu sasvim normativni u ideološkom smislu. Drugim riječima, oni obično ne uključuju i specifične pozicije o tome šta treba da bude ili o tome šta je moralno ispravno ili pogrešno. Neka istraživanja ipak proizlaze iz sasvim jasne procjene vrijednosti ove vrste.

Ideološki pristupi istraživanju se mogu oslanjati na dobro razvijene sisteme misli ili se jednostavno mogu oslanjati na generalizovane normativne stavove. Vrlo često se ove perspektive fokusiraju na važnost određene oblasti društvene aktivnosti i vezuju svoja tumačenja politike za to centralno pitanje. Marksistički politikolozi zastupaju ideološki stav sa dugom tradicijom i nude jedno opsežno poimanje svijeta. Marksistički pisci se fokusiraju na ekonomske snage u društvu i definišu vrijednosti poput pravde i slobode kao ideološke proizvode ovih sila.

U okviru prethodna tri desetljeća, mnoga druga ideološka stanovišta su postala veoma važna. Pojačana aktivnost u feminističkoj teoriji polazi od prilično jasnih pretpostavki da uloga žena u društvu treba da se redefiniše i da istraživanja u prošlosti baš i nijesu na pravi način oslikavala

---

[20] Uporediti: Sar A. Levitan i Robert Taggart, *The Promise of Greatness*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1976, i Frances Fox Piven and Richard A. Cloward, *Regulating the Poor*, Random House, New York, 1971.

status i doprinos žena[21]. Slično tome, ekološki pokreti su tretirani kao oni koji polažu veliku pažnju na potrebu da se očuva životna sredina od industrijskog zagađenja kao i drugih načina na koje ljudi ugrožavaju i uništavaju životnu sredinu[22]. Ovi stavovi, kakve zastupaju politikolozi u Sjedinjenim Državama kao i u drugim zemljama, uključuju procjenu vrijednosti koja utiče na istraživanje koje se sprovodi, bez obzira na metodologiju koja se primjenjuje, a koja se može okarakterisati kao ideologija.

Komparativne perspektive

Kako nacionalističke i etničke snage postaju velika prijetnja stabilnoj politici, komparativno izučavanje političkih sistema je postalo veoma važno. Globalna industrijska i tehnološka dostignuća su učinila da saznanja o razlikama među društvima budu od primarnog značaja za efektivnu komunikaciju i mudre startegije investiranja. Jedan biznismen sa Zapada koji se nada da će ostvariti posao u Singapuru, Japanu ili Saudijskoj Arabiji brzo uči i shvata da se očekivane norme ponašanja razlikuju od zemlje do zemlje.

I dok mnoge ne-zapadne zemlje postaju industrijalizovane i sve više streme nekakvoj vrsti demokratije, politikolozi sa Zapada bivaju primorani da prihvate ograničenja mnogih njihovih etnocentričnih pretpostavki. Ideje kao što su racionalni izbor, pluralizam i demokratja treba da budu usvojene u različitim političkim uslovima. Ovaj prilagodljivi proces bi trebalo da jednom proučavaocu politike omogući da se još sveobuhvatnije i praktičnije uhvati u koštac sa problemom.

U „Etničkim grupama u konfliktu" (*Ethnic Groups in Conflict*), Donald L. Horovic (Donald H. Horowitz) je na izvanredan način prikazao kako komparativistički pristup pruža mogućnost različitih načina kontrole osnovnih konflikata unutar jednog društva. Usmjeravajući pažnju na afričke i azijske narode, Horovic ispituje i procjenjuje metode i strukture koje

---

[21] Dobra rasprava o pitanjima koja se tiču feminističkog pokreta može se naći kod Ann Snitow, „Pages from a Gender Dairy: Basic Divisions in Feminism," *Dissent*, Spring: 205-224, 1989.

[22] Bob Pepermen Tejlor pruža dobar pregled različitih stajališta po pitanju zaštite životne sredine. Vidi: Bob Pepperman Taylor, *Our Limits Transgressed*, University Press of Kansas, Lewrence, Ken., 199.

su ti narodi koristili da bi podstakli demokratske procese i zaustavili etničko nasilje. Njegov pregled strategija za razrješenje i kontrolu konflikata daje niz ideja i politikolozima i liderima na bilo kom kraju svijeta.

Vitalna važnost poltiike za kvalitet civilizovanog života i vrijednsoti takvog života često ostaje nezapažena. U jednom zaista praktičnom smislu, politički sistemi zaista određuju kako će pojedinci živjeti. Tamo gdje politički procesi podbace u smislu pomirivanja razlika i ukazivanja autoritaivnog pravca kretanja jednog društva, tamo pojedinac pati zbog lične nesigurnosti i opasnosti.

Pored minimalne potrebe za ličnom zaštitom, politički sistemi isto tako mogu dosta doprinijeti podsticanju zadovoljstva i sreće na ličnom planu, po čemu se politički sistemi u osnovi i razlikuju. Neki sistemi, a najčešće su to demokratski sistemi, pretpostavljaju da su promovisanje individualne slobode i prosperitet ispravni politički ciljevi. Drugi sistemi, time što pružaju ličnu sigurnost i opstanak, u stvari su mnogo više orijentisani na držanje ličnih potreba pod kontrolom.

U nastojanju da se politika stavi u službu poboljšanja ljudskog života, politikolozi se intenzivno bave time kako svrstati naše znanje o određenim političkim procesima i institucijama. I kao što smo već vidjeli u ovom poglavlju, oni koriste i metodološke tehnike i uvjerenja o tome šta je bitno a šta nije, šta je dobro a šta je zlo.

Metode kojima se služi nauka o politici su brojne, različite i vrlo često kompleksne i imaju puno toga da ponude u smislu boljeg razumijevanja politike kada se sagledaju kao dio šireg objašnjavanja politike. Same po sebi i van toga, ove metode su samo oruđe koje ima određenu namjenu. Sofisticirani promatrač politike će insistirati na tome da zna koje su to vrijednosti koje čine okvir nauke o politici.

Preporučena literatura

Ovdje su dati samo neki od naslova koji se u opštem smislu bave naukom o politici. Čitalac se upućuje da konsultuje citate iz pojedinih djela koja su pomenuta u tekstu.

Anthoy H. Birch: *The Concepts and Thoeries of Modern Democracy*, Routledge, New York, 1993.

Zbigniew Brezezinski: *Out of Control*, Collier Books, New York, 1993.

Mary Hawksworth and Maurice Kogan, eds.: *Encyclopedia of Governmental and Politics*, Routledge, New York, 1992, 2 vols.

Paul Kennedy: *Preparing for the Twenty-first Century*, Random House, New York, 1993.

Joel Krieger, ed.: *The Oxford Comapnion to politics of the World*, Oxford University Press, New York, 1993.

Kristien Renwick Monroe, ed.: *The Economic Approach to Politics*, HArperCollins, New York, 1991.

Bernard Susser: *Approaches to the Study of Politics*, Macmillan, New York, 1992.

Alan S. Zuckerman: *Doing Political Science*, Westviev, Boulder, Colo., 1991.

Prvi dio

TRADICIJA ZAPADNE MISLI

Poglavalja u ovom dijelu knjige se bave teorijskim kontekstom u kome se politička moć sprovodi i u kome se disciplina nauke o politici razvila. Ona sadrže razmatranja o istorijskim promjenama, idejama velikih mislilaca i načinima na koje se opravdava političko ponašanje.

Političke teorije objašnjavaju kako funkcioniše politički sistem, a u isto vrijeme artikulišu norme odnosno standarde na osnovu kojih procjenjujemo legitimsnot političkog čina i političke institucije. Filosofska pozadina u okviru koje se ova objašnjenja i procjenje formulišu, direktno utiču na to kako će ona postati pravovaljana. Tokom dugog perioda postojanja, filosofija je uvijek posmatrana kao traganje za istinom; filosofi vjeruju da ako se sa određenim pitanjem postupa pažljivo, temeljito i maštovito, onda se na kraju dolazi do odgovora koji će imati univerzalnu vrijednost. Ali, to u stvari nije tako. Neki noviji mislioci, često klasifikovani kao postmodernisti po svojoj orijentaciji, razmatrali su pitanje da li je filosofija u stvari pogrešno shvaćena kao traganje za istinom. Ovi proučavaoci vjeruju da se filosofija preciznije može posmatrati kao proces koji pomaže da se rasvijetle određeni problemi i da im se lakše priđe. U tom smislu, različite škole pravaca nastavljaju da polemišu, ali ni jedna teorija nije uspjela da se zaista učvrsti i predstavi kao jedina ispravna i tačna.

Uticaji ovog postmodernističkog filosofskog stava su oslabili izučavanje političke misli i same nauke o politici. Dijelom kao odgovor na sve veće teorijske nesigurnosti, politikolozi su se sve više orijentisali ka empirijskim izučavanjima i zahtjevima za naučnom strogošću i preciznošću kao sredstvu putem kojeg će doći do međusobne saglasnosti. Već izvjesno vrijeme ova tendencija je skrenula pažnju sa istaknutih pitanja vrijednosti u politici i sa bogatog teorijskog nasljeđa političkih ideja, iako mnogi politikolozi današnjice sada poklanjaju sve veću pažnju ovim temama.